

Over het voorkomen van *Numenius tenuirostris* Vieill. in Nederland

(met 1 tekstfiguur)

(With an English summary: On the occurrence of the Slender-billed Curlew
in the Netherlands)

door

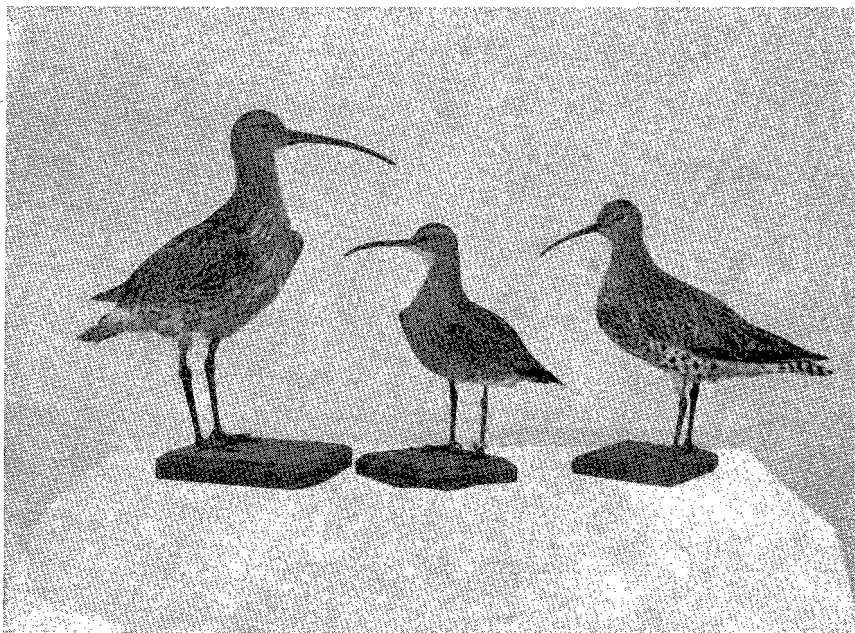
A. L. J. VAN IJZENDOORN

In Januari 1948 toonde de heer C. Bais te Hippolytushoef mij een Wulp, die dood was gevonden op de Wadden aan de Noordzijde van het vroegere eiland Wieringen. Deze vogel was hem ongeveer 1 jaar geleden, nl. op 23 Januari 1947, ter hand gesteld. Nu had hij de praeparering voltooid. De vogel was hoogstwaarschijnlijk het slachtoffer geworden van de toentertijd heersende zeer hevige koude.

Bais had de vogel destijds dadelijk herkend als de „Gevlekte Wulp”. Hij kende de soort uit de tijd dat de jacht op en de vangst van Wulpen (*Numenius a. arquata* (L.)) en Regenwulpen (*Numenius ph. phaeopus* (L.)) nog geoorloofd was en dan ook zeer druk werd beoefend. De gewone Wulpen werden toen (en worden nog steeds) op het eiland Wieringen aangeduid met de naam „Kuut”¹⁾. De Regenwulp stond bekend als het „Meikuutje”, terwijl de zeer sporadisch voorkomende Dunbekwulp door sommigen inderdaad „Gevlekte Wulp” werd genoemd. Bais vertelde mij dat hij de Dunbekwulp zeker drie maal zelf vroeger al in handen had gehad of gezien had bij andere Wulpenjagers. Begin Augustus 1946 had hij mij al medegedeeld dat hij een voedselzoekende *Numenius tenuirostris* van zeer dichtbij had waargenomen op een weiland langs de Wieringerrandweg in de Wieringermeer. Dit ex. had hij toen als Dunbekwulp gedetermineerd op grond van de lichte kleur en de sterke vlekking van borst en flanken. Het opgezette ex. was dadelijk als Dunbekwulp te herkennen, te meer daar ook gepraepareerde ex. van de Regenwulp en de gewone Wulp ter vergelijking aanwezig waren.

Allereerst viel op de lichte tint van de Dunbekwulp, vergeleken met de beide andere inlandse soorten. Bij nader toezien viel de aandacht vooral op de zeer geprononceerde sepia-keurige hartvormige vlekken op de flanken en op de benedenborst. Deze vlekken, waarvan enkele in vorm bijna volkomen correspondeerden met de „harten” van het kaartspel, kwamen vooral sterk uit door de helderwitte achtergrond der borst- en flankveren.

¹⁾ „Kuut” is ook de naam van enige Wieringer families. Mogelijk een aanwijzing voor het feit dat de Wulpen vroeger met bijzondere ijver op Wieringen werden achtervolgd en gejaagd!

De drie Nederlandse Wulpen.

Van links naar rechts: 1. Wulp, *Numenius a. arquata* (L.), 2. Regenwulp, *Numenius ph. phaeopus* (L.), 3. Dunbekwulp, *Numenius tenuirostris* Vieill., Wieringen, 23 Januari 1947. Vooral de hartvormige flankvlekken vallen op. (The three Netherlands species of *Numenius*. From left to right: 1. Curlew, 2. Whimbrel, 3. Slender-billed Curlew from Wieringen, Jan. 23th, 1947. The heart-shaped spots on the flanks are very striking.)

Foto copyright C. Bais Pzn.

Een vergelijking met Witherby (1947, IV, p. 178—180) en Niethammer (1942, III, p. 253—254) bevestigde de soortbepaling.

Tucker (in Witherby, 1947, IV, p. 179) wijst o.a. ook nog op de staarttekening: smalle, donkere, scherp-afgetekende banden op een zuiver witte achtergrond, in tegenstelling tot het "dingy pattern of dusky brown and dirty white or greyish bars" bij de andere soorten. Ook dit kenmerk kwam goed uit.

In grootte kwam het ex. nog het meest overeen met de opgezette Regenwulp. De Dunbekwulp was iets zwaarder, iets robuuster, terwijl bij de Regenwulp de snavel iets meer gekromd leek. Voorts ontbrak natuurlijk bij de Dunbekwulp de markante koptekening, die de Regenwulp wel heeft.

Van het naamgevende kenmerk, de dunne snavel, viel echter weinig te zien! De naam „Gevlekte Wulp" zou m.i. dan ook juister zijn, daar juist de hartvormige vlekken op borst en lichaamszijden, bij volwassen ex., het meest opvallen en blijkbaar soortbepalend zijn.

Afgaande op de beschrijving van het „Handbook" was de Dunbekwulp een volwassen ex., terwijl Bais mededeelde, dat hij bij de praeparering had vastgesteld dat het een ♀ was.

Op de bijgevoegde foto zijn de verschillen tussen de drie Nederlandse Wulpen

duidelijk te zien. In het bijzonder vallen de zeer typische donkere hartvlekken op de flanken op.

Ten Kate (in „De Nederl. Vogels”, p. 860) somt alle bekende Nederlandse gegevens van de Dunbekwulp op, 8 in getal. Dit Wieringer ex. is dan het negende; zie tabel 1.

Tabel 1: Nederlandse vondsten van de Dunbekwulp. (Table 1: Netherlands records of <i>Numenius tenuirostris</i> Vieill.)		
sexe (sex)	datum (date)	plaats (locality)
1 ♂	5 Dec. 1856	Spaarndam
1 ex.	omstreeks 1886	Zierikzee
1 ♂	27 Dec. 1889	Halum
1 ♀	28 Febr. 1893	Oude Bildtzijsl
1 ♂	half Jan. 1905	Texel
1 ex.	17 Mei 1914	Zeeburg
1 ♀	omstreeks 22 Nov. 1922	Friesland
1 ♂	16 Jan. 1925	Friese Wadden
1 ♀	23 Jan. 1947	Wieringen

Wij zien dus dat alle Nederlandse vondsten stammen uit de kuststreken en dat 5 of 6 van de 9 vogels afkomstig zijn uit de omgeving van de Waddenzee, tegenover slechts 1 ex. uit het gebied van de Zeeuwse stromen, 1 ex. van de kust van de vroegere Zuiderzee en 1 niet ver van de Noordzeekust. Bovendien valt op dat alle vondsten gedaan zijn in de wintermaanden: Nov. t/m Dec., behalve 1 in Mei.

De gegevens bij Witherby (1947, IV, p. 179) zijn als volgt:

Tabel 2: Engelse vondsten van de Dunbekwulp. (Table 2: English records of <i>Numenius tenuirostris</i> Vieill.)		
sexe (sex)	datum (date)	plaats (locality)
1 ♂ juv.	21 Sept. 1910	Brookland (Kent)
1 ♀ juv.	idem	idem
1 ♂ adult	23 Sept. 1910	idem
1 ♂	10 Sept. 1914	Jury's Gap (Kent)
2 ex.	18 Mei 1914	Pevensley Sluice (Sussex)

We zien dus ook hier dat alle gegevens afkomstig zijn van graafschappen aan de kust en van plaatsen die niet ver van of aan de kust zijn gelegen. Voorts dat 4 van de 6 vogels in September zijn bemachtigd.

Niethammer (1942, III, p. 254) vermeldt dat de soort in Duitsland ongeveer 9 maal is gevonden. In tabelvorm aldus:

Tabel 3: Duitse vondsten van de Dunbekwulp. (Table 3: German records of <i>Numenius tenuirostris</i> Vieill.)		
sexe steeds onbekend (sex unknown)	datum (date)	plaats (locality)
1	12 Mei, jaar ?	Gotha
1 adult	1800—1850	Oostzee (Baltic)
1	omstreeks 1840	Helgoland
1	vóór 1862	Sylt
1	1850—1875	Speyer-Rheinpfalz
1	herfst 1833	Poselwitz, Kreis Liegnitz
1	23 September 1890	Neustadt, Kreis Kirchhain
1	8 September 1891	Rossitten
1	omstreeks 1891	Vogtareuth, Bayern

Van deze 9 ex., zijn er dus 4 uit de kuststreken (2 van de Noordzeekust en 2 uit het Oostzeegebied) en de andere 5 zijn uit het binnenland. Twee gedateerde vondsten vallen in Sept., de derde gedateerde stamt uit de maand Mei.

De Belgische gegevens, ontleend aan Van Havre (1928, p. 365) en Lip-pens (1941, p. 185—186) zijn samengevat in de 4de tabel:

Tabel 4: Belgische vondsten van de Dunbekwulp. (Table 4: Belgian records of <i>Numenius tenuirostris</i> Vieill.)		
sexe onbekend (sex unknown)	datum (date)	plaats (locality)
1	1854	Leuven
1	1854	Ostende
1	11 April 1878	Doel, a. d. Schelde
1	6 Februari 1884	Lillo, a. d. Schelde
1	Augustus 1893	Blankenberghe
1	sine dato	Etang de Virelles
1	September 1896	Canisvliet

Van de 7 Belgische vondsten zijn er dus 2 van de Noordzeekust, 2 van de Schelde en 1 niet ver daar vandaan, 1 bij de Dijle en 1 van een étang.

De gedateerde gevallen stammen uit Aug., Sept., Febr. en April.

In Frankrijk is de soort volgens Mayaud (1936, p. 63) een zeldzame doortrekker, vooral in September.

In Zwitserland wordt de Dunbekwulp volgens Meylan en Haller (1946, p. 20) meermalen in de literatuur vermeld.

In Hongarije is *Numenius tenuirostris* volgens Schenk (1917, p. 92) een zeldzame doortrekker, vooral in de maanden Maart en October en wordt de soort van 14 plaatsen vermeld.

Verder wordt deze Wulp volgens Hartert (II, p. 1646) vaak waargenomen in Roemenië, Griekenland en de Balkanstaten. Ook wordt de soort veelvuldig in Transkaspïë gezien en in Oost Perzië. Nu en dan verschijnt hij in Oostenrijk en volgens Witherby (IV, p. 179) ook in Tsjecho-Slowakije en Portugal.

De soort overwintert volgens Hartert (ibid., p. 1646) o.a. in Italië, op de Balearen en Cyprus, in Zuid-Frankrijk, Spanje, Algiers (tot Saida en Biskra), Tunis en Egypte. Volgens Meinertzhagen is de soort echter nog niet in Egypte vastgesteld (Hartert-Steinbacher, 1932—1938, p. 482). Ook zijn 2 ex. bekend van Japan (Hondo).

De soort broedt volgens Witherby (IV, p. 174) en Niethammer (III, p. 254) vooral in het West-Aziatische (Siberische) Laagland, o.a. in de Kirgiezen- en Baraba-steppen, langs de Irtytsch en de Ob en ook in het Oosten van Europees Rusland: in de steppen tussen Wolga en Oeral. De kennis van de broedgebieden is echter nog onvolledig; volgens Hartert (II, p. 1645) zijn deze pas in 1909 bekend geworden en vermoedde men eertijds dat de soort broedde in het Mediterrane gebied, op grond van waarnemingen van overzomeraars!

De normale trekrichting van de Dunbekwulp is dus ZW en de deviatie van deze route door dit 9de ex. zou wellicht het gevolg kunnen zijn van de langdurige Oostenwinden die de winter van 1946—1947 zo kenmerkten.

Het is m.i. zeer goed mogelijk dat zich onder de overwinterende of passerende troepen Limicolae, vooral op onze Wadden, ook soms Dunbekwulpen bevinden. Het is mijn overtuiging dat adulte Dunbekwulpen, bij goede belichting en op niet te grote afstand, met zekerheid in het veld door ervaren waarnemers kunnen worden herkend.

Tot slot betuig ik mijn oprechte dank aan Dr C. G. B. ten Kate, Kampen, voor enige literatuercitaten en zijn waardevolle critiek en de heer C. Bais, Hippolytushoef, voor het afstaan van de foto en zijn uitvoerige inlichtingen.

Geciteerde Literatuur.

- Eijkman, C. c.s. (1937—1947): De Nederlandsche Vogels, p. 859—860. Wageningen.
- Hartert, E. (1912—1921): Die Vögel der paläarktischen Fauna, II, p. 1645—1646. Berlin.
- und F. Steinbacher (1932—1938): Idem. Ergbd., p. 482, Berlin.
- Havre, G. C. M. van (1928): Les Oiseaux de la Faune Belge, p. 365. Bruxelles.
- Lippens, L. (1941): Les Oiseaux d'eau de Belgique, p. 185—186. St. André-lez-Bruges.
- Mayaud, N. (1936): Inventaire des Oiseaux de France, p. 63. Paris.
- Meylan, O. und W. Haller (1946): Artliste der schweizerischen Vögel, p. 20. Aargau.
- Niethammer, G. (1942): Handbuch der deutschen Vogelkunde, III, p. 253—255. Leipzig.
- Schenk, J. (1917): Fauna Regni Hungariae, p. 92. Budapest.
- Witherby, H. F. (1947): The Handbook of British Birds. Fourth Impression. Vol. IV, p. 178—180. London.

Summary in English: On the occurrence of the Slender-billed Curlew in the Netherlands.

On Jan. 23, 1947 a specimen of the Slender-billed Curlew was found dead on the tidal flats near the former Island of Wieringen. This specimen is the ninth official record in the Netherlands. Presumably it was a victim of the exceptionally severe winter.

I got into the possession of a local taxidermist, Mr C. Bais, who stuffed the bird and showed it to me in Jan. 1948. He had sexed it as a female. It was in adult dress.

According to Mr C. Ba is the Slender-billed Curlew was sporadically shot on the Island of Wieringen in former times, when Curlews and Whimbrels were still allowed to be killed in the Netherlands, mostly for food. (They were a "dainty dish" according to local gastronomes.).

Mr Ba is gave me a sight-account of another Slender-billed Curlew, seen by him in August 1946 in the Wieringermeerpolder, which certainly seems trustworthy. The other 8 Netherlands records of *Numenius tenuirostris* are listed in Table 1 on page 115, which shows that 5 or 6 were taken in the neighbourhood of the "Waddenzee", the tidal sea between the Friesian Islands and the mainland.

The British, German and Belgian records are arranged in Tables 2, 3, and 4, on page 115 and 116. These also show that there is a more or less marked tendency in the Slender-billed Curlew to resort to coastal areas. Moreover they show that *Numenius tenuirostris* has not been recorded in Western Europe since 1925.

The Slender-billed Curlews are chiefly Western Asiatic and East-Russian breeding birds, which seldom stray to Western Europe. They seem to winter mainly in the Mediterranean area.

The deviation in the normal SW migration route might have been influenced by the constant Eastern winds that were prevailing in the abnormal winter of 1946—1947.

It seems very well possible that *Numenius tenuirostris* passes unnoticed on the mudflats sometimes. So a careful examination of Curlews and Whimbrels whenever the opportunity presents itself, is certainly commendable. It is the writer's conviction that at least adult Slender-billed Curlews can be positively identified in the field under favourable conditions of light and distance. The photograph on page 114 shows the three Netherlands species of *Numenius*.

Hoorn, 3 October 1948.

Ornithologie van Nederland

1947, 2e en 1948, 1e mededeling

(met 1 tekstfiguur)

door

Dr C. G. B. TEN KATE.

Corvus cornix L. — Bonte kraai.

1947: Wederom een broedgeval in de Muy, Texel; op 25 Mei waren er 4 jongen, die volgens een der bewakers verongelukten (J. E. Sluifers). [Voor 1946, zie Limosa, 19, p. 119 (t. K.)]

Nucifraga caryocatactes (L.) — Notenkraker.

[1945: 3 Mei, 2 ex. op een stuk braakliggend land onder Loosduinen; waargenomen op 20 m afstand (G. D. Engelen, med. M. J. Tekke)]. [In De Ned. Vogels wordt geen enkele Mei-waarneming en slechts één positieve Juni-vondst genoemd (♀, 3 Juni 1918, Borculo; coll. Rijksmuseum); sindsdien zijn geen zomerwaarnemingen vermeld (t. K.)]

Garrulus glandarius (L.) — Vlaamse gaai.

1947: 16 t/m 18 Sept., zeer sterke trek bij Vianen; ook op 25 Sept. zeer veel ex. aldaar (K. Waldeck). 18 Oct., nog duidelijke trek boven Den Haag (idem).

Oriolus oriolus (L.) — Wielewaai.

1948: Voor het eerst na 1945 weer een broedgeval in het Bijenpark, Sloterweg, Amsterdam (J. E. Sluifers).